

ÍNDIX

- 1. INTRODUCCIÓ I ANTECEDENTS**
- 2. OBJECTIUS DE LA INTERVENCIÓ**
- 3. MÈTODE DE TREBALL**
- 4. DESENVOLUPAMENT DELS TREBALLS**
- 5. REPERTORI ESTRATIGRÀFIC**
- 6. CONCLUSIONS**
- 7. INVENTARI del MATERIAL**
 - 7.1. Material Arqueològic**
 - 7.2. Material Lapidari**
- 8. DOCUMENTACIÓ GRÀFICA**
 - 8.1. PLANIMETRIA**
 - 8.2. FOTOGRAFIA**
- 9. BIBLIOGRAFIA**

1. INTRODUCCIÓ I ANTECEDENTS

El Convent de Sant Agustí, conegut tradicionalment com a Sant Agustí Vell, és un edifici que ha patit nombroses reformes, des de l'inici de la seva construcció. Es va posar la primera pedra de l'església l'any 1349 i fou consagrada l'any 1398. Paral·lelament s'iniciaren les obres de construcció del claustre, així com també les dependències adjacents, característiques d'un edifici conventual: refectori, sala capitular... Durant el segle XVI es realitzen nombroses reformes: la façana exterior de l'església i fins i tot es construeix un nou claustre, d'estil renaixentista. Al llarg del segle XVII s'amplia el recinte conventual, amb diferents annexes: porteria, botica... A partir de l'any 1714 s'inicia la destrucció d'una bona part del convent, a causa de la construcció de la Ciutadella. I és a partir d'aquest moment que el convent es converteix en caserna militar. Així doncs, el recinte actual està format per diferents edificacions que pertanyen al propi convent i també a la caserna militar.¹

Ocupa un superfície aproximada de 4.400 metres quadrats i es troba en el barri de la Ribera, de Barcelona. Limita amb els carrers Comerç, de Tiradors, de Tantarantana i amb les places de Pons i Clerch i de l'Acadèmia. Actualment el Convent de Sant Agustí és propietat de l'Ajuntament de Barcelona.

Les diferents excavacions arqueològiques realitzades en aquest edifici han permès posar al descobert gran part d'aquestes reformes. La primera intervenció arqueològica es va dur a terme l'any 1973, durant l'enderroc de l'edifici núm. 38 del C/ Comerç, amb el qual es va documentar una finestra gòtica i uns arcs de l'església del Convent. Però no va ser fins l'any 1993, que van iniciar-se les importants obres de consolidació i restauració del Convent, així com també les intervencions arqueològiques, les quals van permetre documentar un important nombre d'estructures, datables entre els segles XIV i XVIII. A continuació, l'any 1994 es va treballar en gran part a l'ala oest del claustre gòtic i l'any 1996 es va excavar el pati d'aquest mateix claustre. Així doncs, gràcies a aquestes intervencions, s'ha pogut conèixer la planta del Convent en les seves diferents fases constructives, des del segle XIV.²

¹ GRANADOS, O.; PIQUER, E.; GONZÁLEZ, R.: et alii: *Antic convent i caserna de Sant Agustí. Estudi històrico-arqueològic*". Març-maig 1993. Servei d'Arqueologia de la Ciutat. Barcelona Activa, S.A. Ajuntament de Barcelona.

2. OBJECTIUS DE LA INTERVENCIÓ

Arran de l'execució de les obres en una part del Convent de Sant Agustí i donades les característiques històrico-arquitectòniques de l'edifici en qüestió, així com el resultat de les anteriors intervencions arqueològiques realitzades (vegeu l'anterior apartat) es va creure necessari dur a terme un seguiment arqueològic, durant els rebaixos de terres en el subsòl del mateix.

Les obres d'adequació es realitzen en l'espai contigu a l'ala oest del claustre gòtic, així com també a l'exterior d'aquest espai, que limita amb el carrer Tantarantana i la plaça de l'Acadèmia. L'obra està dirigida pels arquitectes Felix Arnal i Antoni de Moragas i els treballs de construcció corren a càrrec de l'empresa Sopic.

Els moviments de terres afecten, bàsicament, l'espai interior, en el qual s'han hagut de fer uns rebaixos d'uns 50 cm, mentre que a l'exterior, els rebaixos han estat només superficials. Cal esmentar també, el fet de que la fonamentació s'hagi realitzat mitjançant micropilotatges que no superaven els 20 cm de diàmetre, fet que el seguiment arqueològic d'aquests, esdevingués innecessari.

² BACARIA, A.; PAGÈS, E.: *Memòria de la intervenció arqueològica a l'antic convent de Sant Agustí de Barcelona. 1994,1996.* Treball inèdit.

3. MÈTODE DE TREBALL

L'actuació arqueològica realitzada al Convent de Sant Agustí consisteix, en el seguiment arqueològic dels rebaixos de terres que es realitzin per a la realització de l'obra d'adequació d'una part de l'edifici. És per això, que aquesta intervenció no és una excavació arqueològica pròpiament dita, sinó que es tracta de fer un seguiment dels rebaixos realitzats, per tal de documentar-ne les possibles restes arqueològiques. No obstant, la tasca de l'arqueòleg continua sent la de recollir la major quantitat de dades possibles sobre les troballes i així poder-ne donar una informació històrica detallada.

Per tal d'aconseguir aquest últim objectiu, cal seguir una metodologia sistemàtica i adequada. La que s'ha realitzat en aquesta excavació s'inspira en el mètode de registre utilitzat per E.C.Harris i per A.Carandini (Harris, 1975, 1977, 1979; Carandini 1977, 1981). Es tracta de registrar objectivament els elements i estrats que s'exhumen (tant els que es fan manualment com els que es fan amb màquines excavadores), realitzant una numeració correlativa d'aquests, sota el nom d' "Unitat Estratigràfica" (u.e.) que individualitza els uns dels altres. Cada u.e. es registra en una fitxa on s'indica: la ubicació en el jaciment, les seves característiques físiques, la situació en les plantes i seccions i la posició física respecte a la resta d'unitats estratigràfiques amb les quals es relaciona.

Aquest mètode també inclou la realització de material gràfic, el qual està compost per plantes i per seccions. En el cas que ens ocupa, a causa de la manca de successió estratigràfica rellevant, s'han obviat les seccions. I

finalment el material fotogràfic imprescindible per a la constància visual dels treballs realitzats.

Cal esmentar també, el tractament que donem al material que ens apareix durant els treballs d'excavació. En primer lloc es renta amb aigua i cada peça es sigla, per tal de deixar constància del seu lloc de procedència (codi del jaciment i any). I en segon lloc, les peces preferents, és a dir, aquelles que ténen forma o una decoració prou important, es dibuixen i reben un número, per tal de que quedin individualitzades.

4. DESENVOLUPAMENT DELS TREBALLS

Els treballs arqueològics van començar el dia 12 de novembre i van finalitzar el dia 2 de desembre de 1998, sota la direcció de l'arqueòloga Marta Fàbregas i Espadaler. Les tasques arqueològiques que s'havien de realitzar al Convent de Sant Agustí es dividien en dos aspectes clarament diferenciats.

D'una banda i en primer lloc, es va dur a terme l'enretirada dels carreus que es trobaven acumulats a l'espai contigu a l'ala oest del claustre gòtic i provinents d'obres anteriors al mateix convent, per tal de separar aquelles peces que tinguessin valor arqueològic. Aquests treballs es van realitzar amb l'ajuda d'una màquina excavadora, a causa del gran tamany de la majoria dels carreus. La major part de les peces no tenien cap característica que les fés especials i només una petita part va ser inventariada i portada als magatzems de la Secció d'Arqueologia Urbana de l'Ajuntament de Barcelona. Les peces recuperades són 18, la major part de les quals estan decorades i en destaca una clau de volta amb el relleu de la figura d'un sant. Possiblement es tracta de Sant Agustí, d'una banda perquè en una de les mans aguanta un llibre (iconografia típica d'aquest sant) i d'altra banda perquè no cal oblidar que el moestir té la seva advocació. L'inventari detallat de totes elles es presenta en aquesta mateixa memòria.

D'altra banda es va realitzar el seguiment arqueològic de les obres, que consistien, bàsicament en l'aixecament de les terres que ocupaven tota l'àrea objecte de les obres, fins a una profunditat de 50 cm, per tal d'igualar

el nivell amb el paviment actual de l'ala oest del claustre gòtic. El Punt 0 que s'ha usat pels treballs arqueològics correspon a aquest nivell de paviment del claustre.

Les tasques d'excavació (realitzades amb màquina excavadora) van posar al descobert, en primer lloc, un estrat (u.e. 1) format per un rebliment de runa que contenia gran quantitat de pedres, teules i algun fragment de ceràmica. Relacionat amb aquest sediment, van aparèixer tres estructures, dues de les quals explicarem a continuació, ja que van ser tractades com a material arqueològic i van ser estudiades com a tal. La tercera estructura es tractava d'una clavaguera de formigó (u.e. 12), de secció circular, que per la seva modernitat, no més de 50 anys, va ser obviada com a tasca arqueològica. La seva existència però, ens permet afirmar que el rebliment, molt remogut, és fruit de diferents actuacions en el subsòl, algunes de les quals són molt modernes.

La primera estructura (u.e. 3) que es va detectar, es tractava d'una paret de dos metres i escaig de llargària i de 30 cm d'amplada (z: +0'50 m.) Estava formada per carreus lleugerament desbastats, de mesures molt irregulars, fragments de totxanes i una important quantitat de morter de calç. Una de les seves cares (la més propera al claustre) conservava un arrebossat de guix, de color blanc. La seva situació, aproximadament a l'eix del solar en qüestió, queda reflectida a la planta general.

Cal fer menció de l'existència d'un estrat que es va trobar al voltant d'aquesta estructura, tot i que d'una manera irregular, que semblava que

hagués estat tallat varies vegades a causa de les diferents accions realitzades al subsòl. Es tracta d'un sediment de terra argilosa i plàstica (u.e. 2) que contenia petits carbons i petits fragments de ceràmica. No es tractava d'un nivell de farciment com l'u.e. 1, ja que era de textura molt més homogènia. A causa de la seva profunditat, la qual sobrepassava la cota del rebaix necessari per a les obres (z: +1'10 m.), no va ser excavat i per això no és possible oferir-ne més dades.

L'altra estructura apareguda estava formada, també, per una paret (u.e. 5), que tenia un estat de conservació i una factura més bona que l'anterior. A més, formava part de l'actual estructura del claustre, ja que un dels contraforts recolzava sobre ella. Tenia una llargària de dos metres i escaig i una amplada de 50 cm (z: +0'33 m.). Estava formada per carreus, més o menys regulars alternats amb totxanes, tot lligat amb morter de calç de color ataronjat. La cara nord conservava un petit tram d'arrebossat, el qual s'estenia també a la mateixa paret del claustre. Estretament relacionada a aquesta paret i a la paret descoberta (u.e. 5) va aparèixer una petita mostra del paviment (u.e. 7), que estava format per lloses de tamany mitjà (aproximadament 30 x 30 cm) i que es trobava a una cota d'11 cm. positius respecte el Punt 0. Finalment cal esmentar que, a l'altra banda de la paret es va detectar un forat de pal sobre una capa de morter de calç i guix (z: -0'25 m.).

Una petita part de l'espai objecte de les obres, està separada de la resta mitjançant una paret. En aquest petit espai, de forma trapezoidal i d'uns 7 metres quadrats, hi ha una habitació soterrada. Té una alçària d'1'7

metres i està bastida amb totxos, lligats amb morter de calç i amb reformes lligades amb ciment. La coberta és de volta, també de maons, disposats en forma vertical i dues grans lloses que tapen l'entrada. És per això que es tracta d'una coberta molt irregular tant de factura com de cotes, les quals oscil·len entre 0'80 i 0'56 m per sobre el Punt 0. Les obres d'adequació no preveien la destrucció d'aquesta cambra.

I finalment, cal esmentar que en el pilar més ample que es troba aproximadament al centre del solar en qüestió, es va poder documentar un carreu ben tallat i amb decoració simple, reaprofitat al construir el dit pilar.

A l'exterior de l'edifici, també es va dur a terme el seguiment arqueològic dels rebaixos de terres que s'havien de realitzar per les obres. En aquest cas, els rebaixos eren menys profunds que els de l'interior i el sediment que es va treure corresponia a runa provocada recentment, i per tant totalment mancada d'interès arqueològic.

L'únic fet a destacar d'aquest espai exterior, és l'existència de dos arcs de mig punt, que actualment es troben tapiats. Un d'ells, se situa aproximadament al centre de la paret, on aquesta fa una inflexió. Actualment es troba tapiat amb petites pedres irregulars i només se'n poden veure uns 30 cms d'alçària. També s'ha pogut documentar un doble arc que ha aparegut en la paret sud que tanca l'espai exterior, en el moment de

repicar-la. El seu tapiat està fet amb carreus més o menys desbastats i actualment resta visible casi en tota la seva totalitat. El projecte d'adequació d'aquest edifici, preveu la conservació d'aquests arcs.

5. REPERTORI ESTRATIGRÀFIC

U. E.: 1

Definició: Rebliment format per runa. Conté una important quantitat de pedres petites i fragments de teula. Fotografies: núm. 1-5.

Posició Física:

S'adossa a: 3, 4, 5, 6, 7, 12, 13 i 14

Cobreix: 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11 i 12

Tallat per: 12

Datació: principis del segle XX

U. E.: 2

Definició: Nivell de terra argilosa i compacta, que conté petits carbonets i algun petit fragment de ceràmica. Fotografia: núm. 3.

Posició Física:

Cobert per: 1

Datació: segles XIV-XV

U. E.: 3

Definició: Paret de factura molt irregular, feta amb carreus lleugerament treballats i totxos, lligats amb morter de calç. Fotografies: núm. 2 i 3.

Posició Física:

Hi recolza: 1

S'hi adossa: 1 i 4

Datació: segle XVII

U. E.: 4

Definició: Arrebossat de la paret anterior. És de guix i té uns 3 cm de gruix. Fotografia: núm. 2.

Posició Física:

Cobert per: 1

S'adossa a: 3

S'hi adossa: 1

Datació: segle XVII

U. E.: 5

Definició: Paret que alterna carreus i totxos, lligats amb una gran quantitat de morter de calç. Fotografies: núm. 4 i 5.

Posició Física:

Hi recolza: 1 i 14

S'adossa a: 13

S'hi adossa: 1, 6, 7, 8 i 9

Datació: segle XVII

U. E.: 6

Definició: Arrebossat de guix, que té un gruix d'uns 4 cm. Fotografies: núm. 4 i 5.

Posició Física:

S'adossa a: 5, 7 i 13

S'hi adossa: 1

Cobert per: 1

Datació: segle XVII

U. E.: 7

Definició: Paviment fet de lloses. Fotografies: núm. 4 i 5.

Posició Física:

Hi recolza: 1

Recolza en: 8

S'adossa a: 6 i 13

Datació: segle XVII

U. E.: 8

Definició: Preparació de paviment fet de morter de calç. Fotografies: núm. 4 i 5.

Posició Física:

Hi recolza: 1 i 7

Datació: segle XVII

U. E.: 9

Definició: Capa de morter de calç.

Posició Física:

Cobert per: 1

Tallat per: 10

Adossat a: 5

Datació: segle XVII

U. E.: 10

Definició: Forat de pal.

Posició Física:

Talla: 9

Omplert per: 11

Datació: segle XVII

U. E.: 11

Definició: Rebliment del forat de pal, de terra solta, sense cap tipus de material.

Posició Física:

Cobert per: 1

Talla: 9

Omple: 10

Datació: segle XVII

U. E.: 12

Definició: Canalització de secció cilíndrica, feta de formigó.

Posició Física:

S'hi adossa: 1

Talla: 1 i 13

Datació: segle XX

U. E.: 13

Definició: Paret del claustre gòtic. Fotografies: núm. 1, 4 i 5.

Posició Física:

S'hi adossa: 1, 5, 6, 7 i 14

Tallat per: 12

Datació: segles XIV-XV

U. E.: 14

Definició: Contrafort de la paret del claustre gòtic. Està bastida únicament de totxanes. Fotografies: núm. 4 i 5.

Posició Física:

Recolza en: 5

S'adossa a: 13

Datació: segles XVI-XVII

U.E.: 15

Definició: Cambra subterrània, feta amb totxanes, lligades amb morter i ciment. Fotografia: núm.6.

Datació: segles XIX-XX

6. CONCLUSIONS

L'excavació arqueològica realitzada en una petita part del Convent de Sant Agustí, ens ha permès posar al descobert algunes parets, les quals responen a reformes realitzades durant l'època moderna.

Es tracta de parets de petites dimensions i de factura poc acurada, que per la seva situació a la banda externa de l'ala oest del claustre gòtic, suposem que deuriem formar part d'antigues dependències del convent. Gràcies a la documentació conservada sobre les reformes dutes a terme al convent en època moderna (vegeu Planimetria) es pot corroborar la relació de la paret documentada a l'eix del solar excavat amb les edificacions existents al plànol i anomenades *Botica del Convento*.

L'altra estructura que ens ha aparegut està formada per una paret que fa de contrafort al claustre i un paviment. Per la tipologia d'aquestes estructures també hem de situar la seva construcció en època moderna, entre els segles XVI i XVII. No obstant, a causa de l'escassetat de materials arqueològics en els estrats relacionats a aquestes estructures, no es pot precisar més llur cronologia.

I ja per finalitzar, cal esmentar l'estructura documentada durant l'excavació i que és fruit de les reformes que patí el convent quan fou transformat en caserna militar, a partir del segle XVIII. Es tracta d'una cambra subterrànea que pels materials constructius usats podem situar entre el segle XIX i principis del segle XX.

7. INVENTARI del MATERIAL

7.1. MATERIAL ARQUEOLÒGIC

a) Peça sencera de 24 x 33 x 50 cm.

b) Peça trencada de 20 x 44 x 60 cm.

- Una dovella sencera que mesura 13 x 18 x 26 cm.
- Una dovella sencera que uneix dos arcs i que mesura 42x36x25 cm.
- Carreu sencer acanalat que mesura 30 x 38 x 20 cm.
- Clau de volta, possiblement amb la figura de Sant Agustí.

8. DOCUMENTACIÓ GRÀFICA

8.1. PLANIMETRIA

8. DOCUMENTACIÓ GRÀFICA

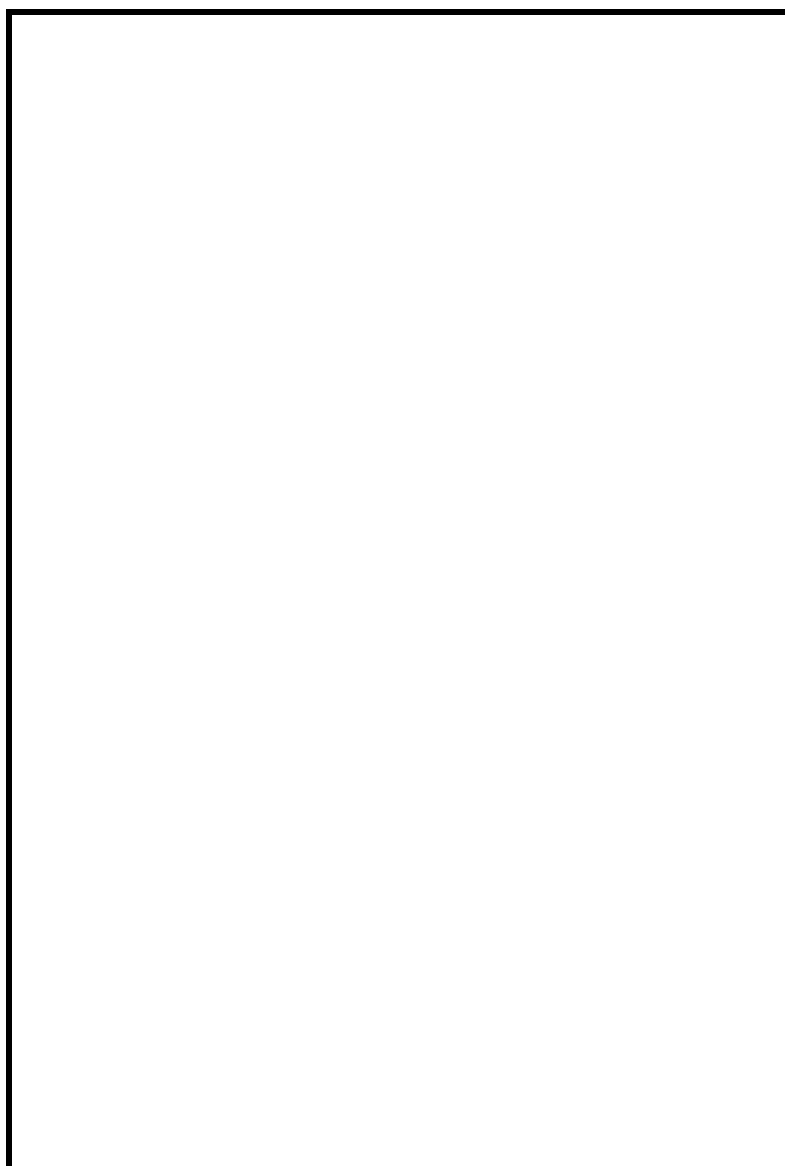
8.2. FOTOGRAFIA

9. BIBLIOGRAFIA

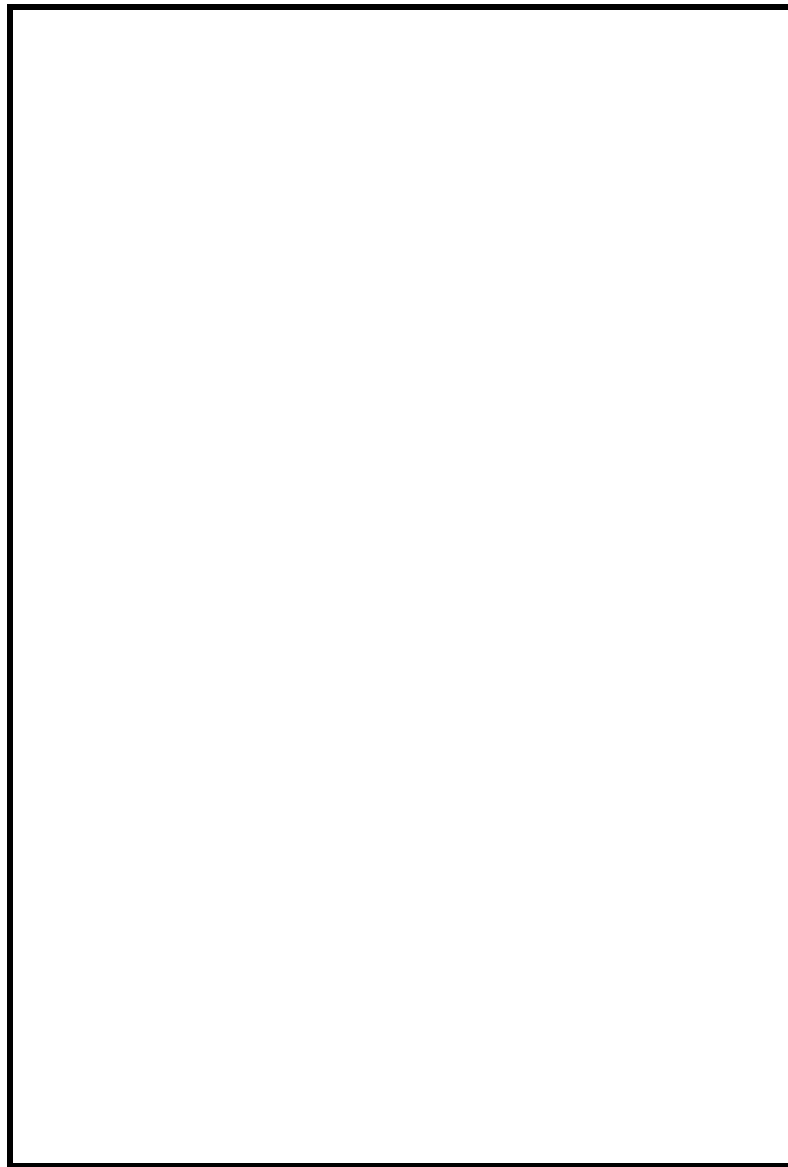
BACARIA, A.; PAGÈS, E.: *Memòria de la intervenció arqueològica a l'antic convent de Sant Agustí de Barcelona. 1994, 1996.* Treball inèdit.

FULLANA, M.: *Diccionari dels oficis i tècniques de la construcció.* Ed. Moll, Mallorca, 1974.

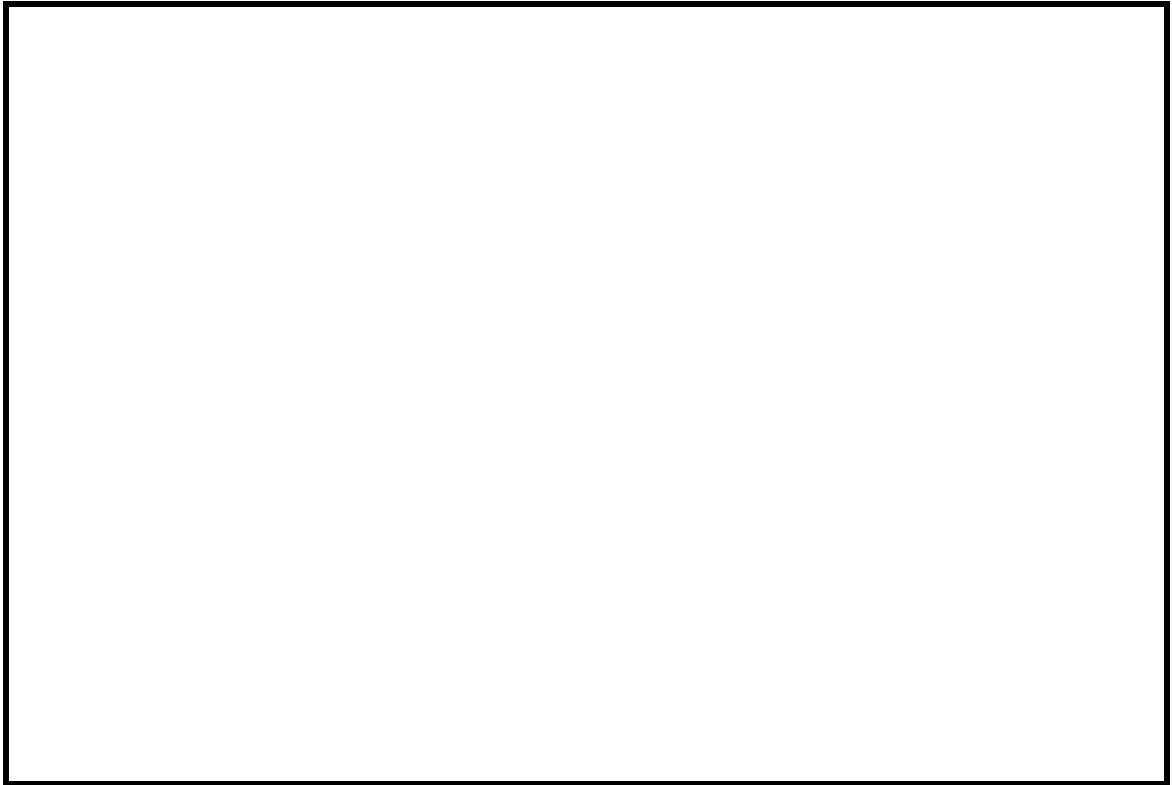
GRANADOS, O.; PIQUER, E.; GONZÁLEZ, R. et alii: *Antic convent i caserna de Sant Agustí. Estudi històrico-arqueològic.* Març-maig 1993. Servei d'Arqueologia de la Ciutat. Barcelona Activa, S.A. Ajuntament de Barcelona.

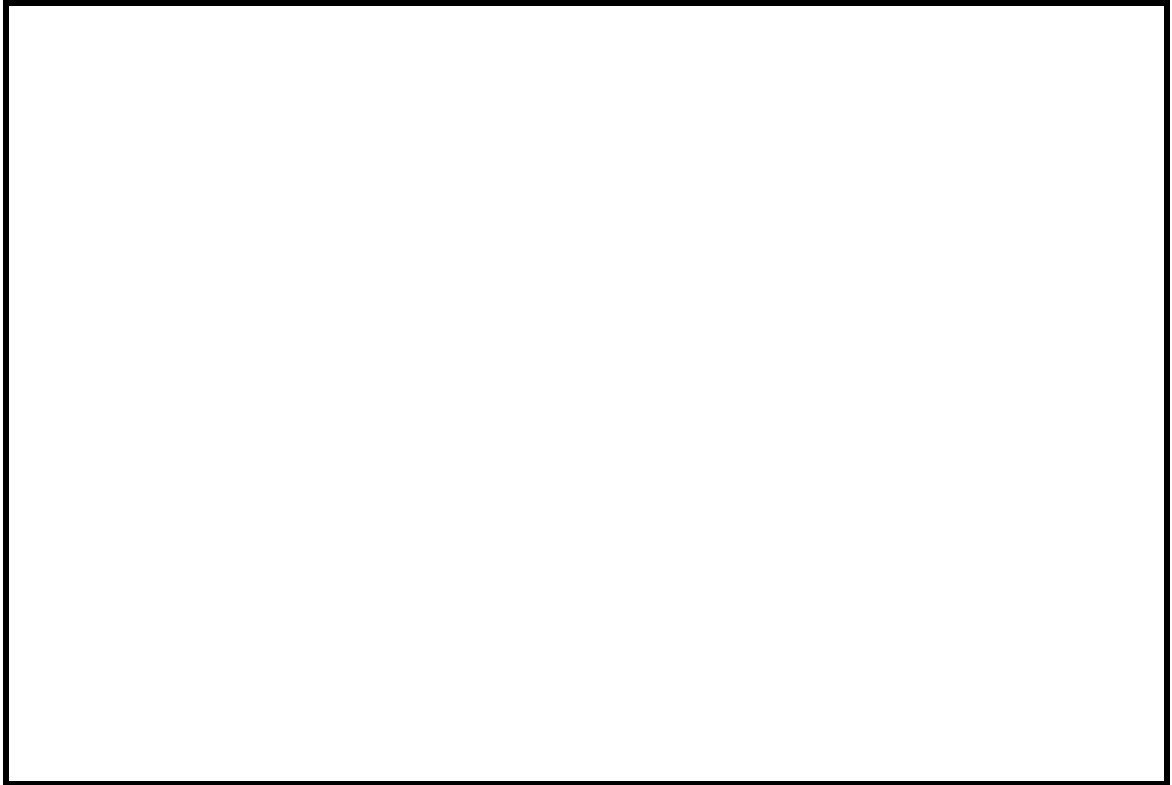
F.5. Detall del mur u.e 5, el paviment u.e. 7 i el contrafort u.e. 14.

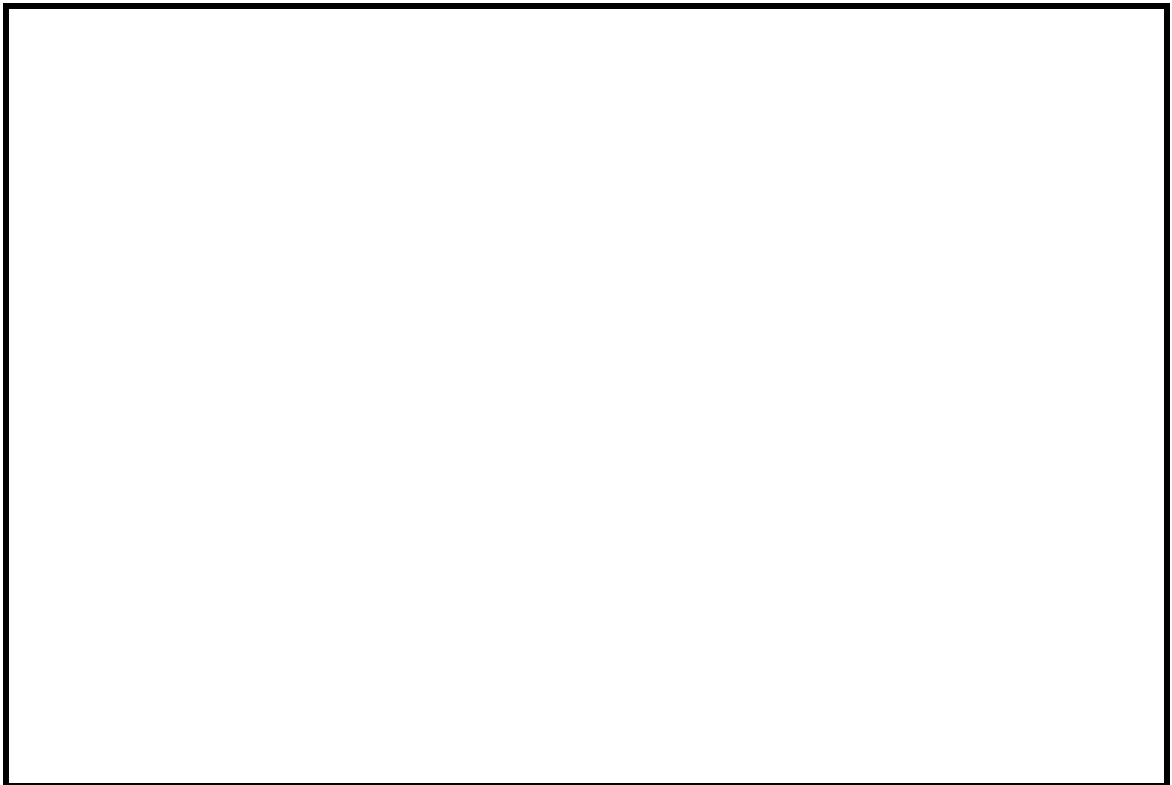
F. 5. Detall dels paraments de la fase medieval (segle XIV).

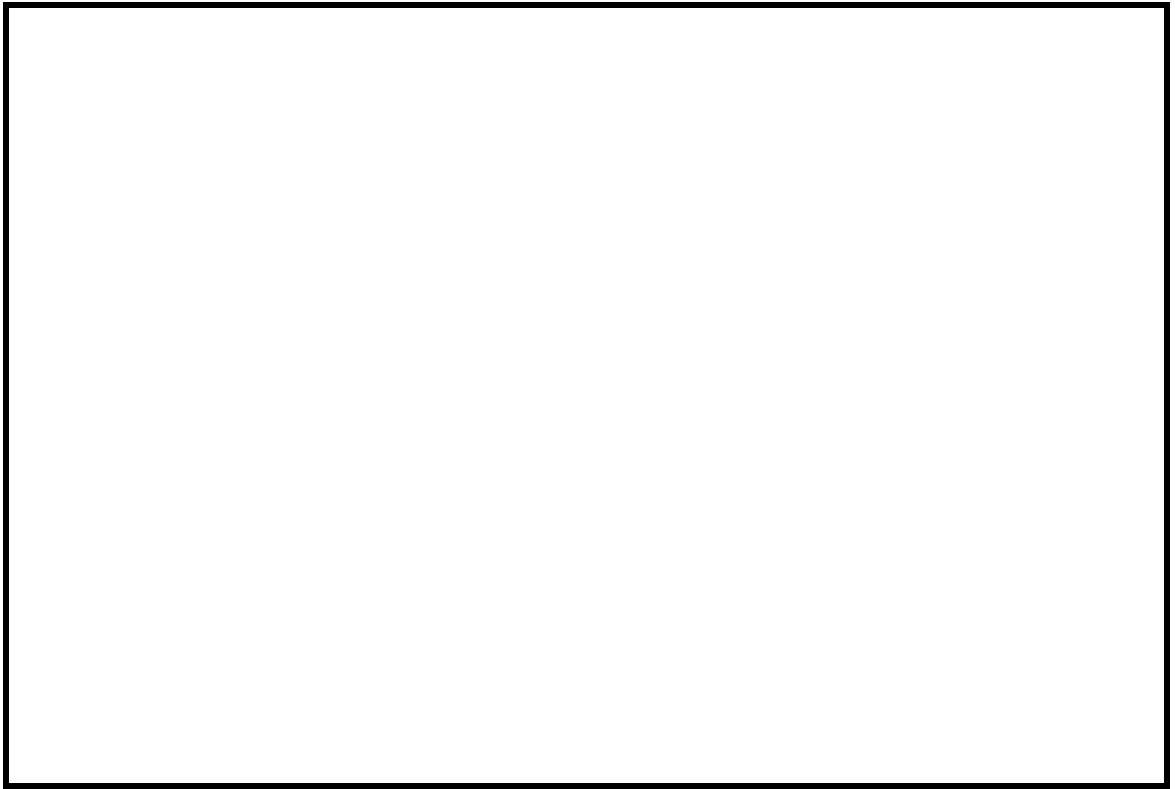
F. 1. Vista general de l'interior del Convent de Sant Agustí durant els treballs d'excavació, amb l'ala del claustre gòtic a mà esquerra.

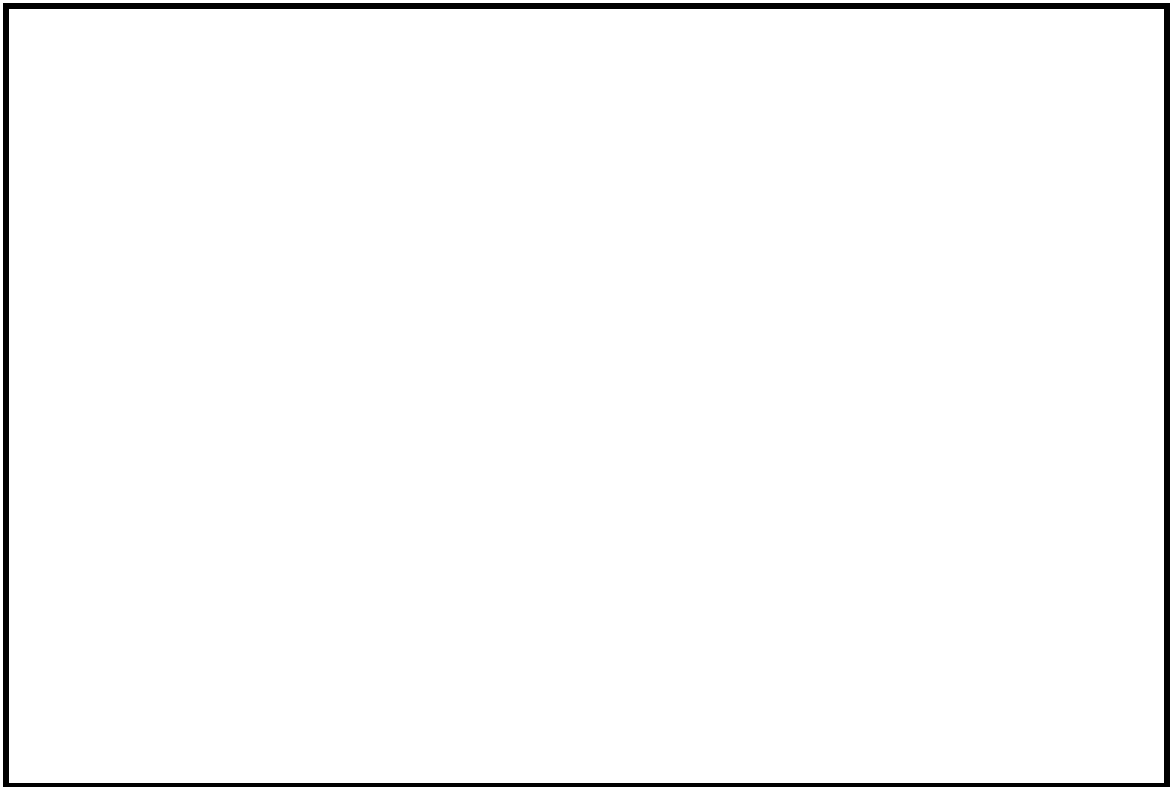
F. 2. Vista general de la paret u.e. 3.

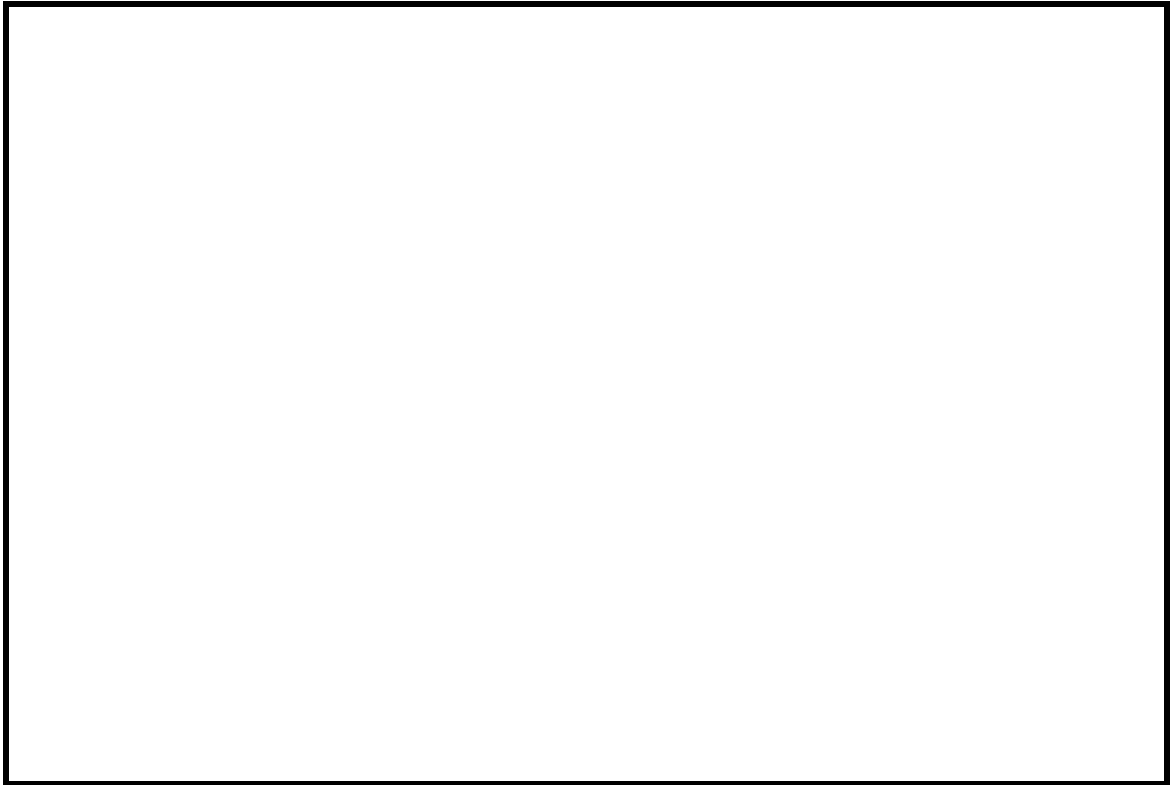
F. 3. Detall de la paret u.e. 3.

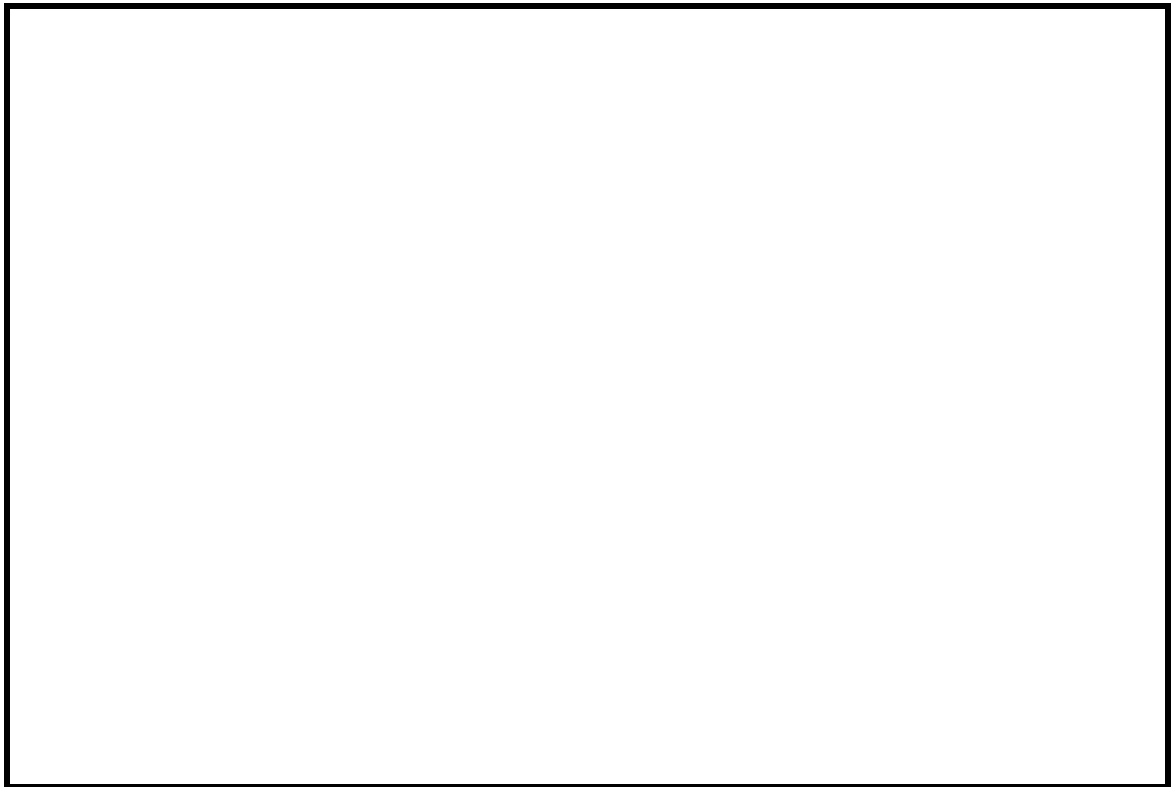
F. 4. Vista general del mur u.e. 5 i el contrafort u.e. 14, amb el pati del claustre gòtic al fons.

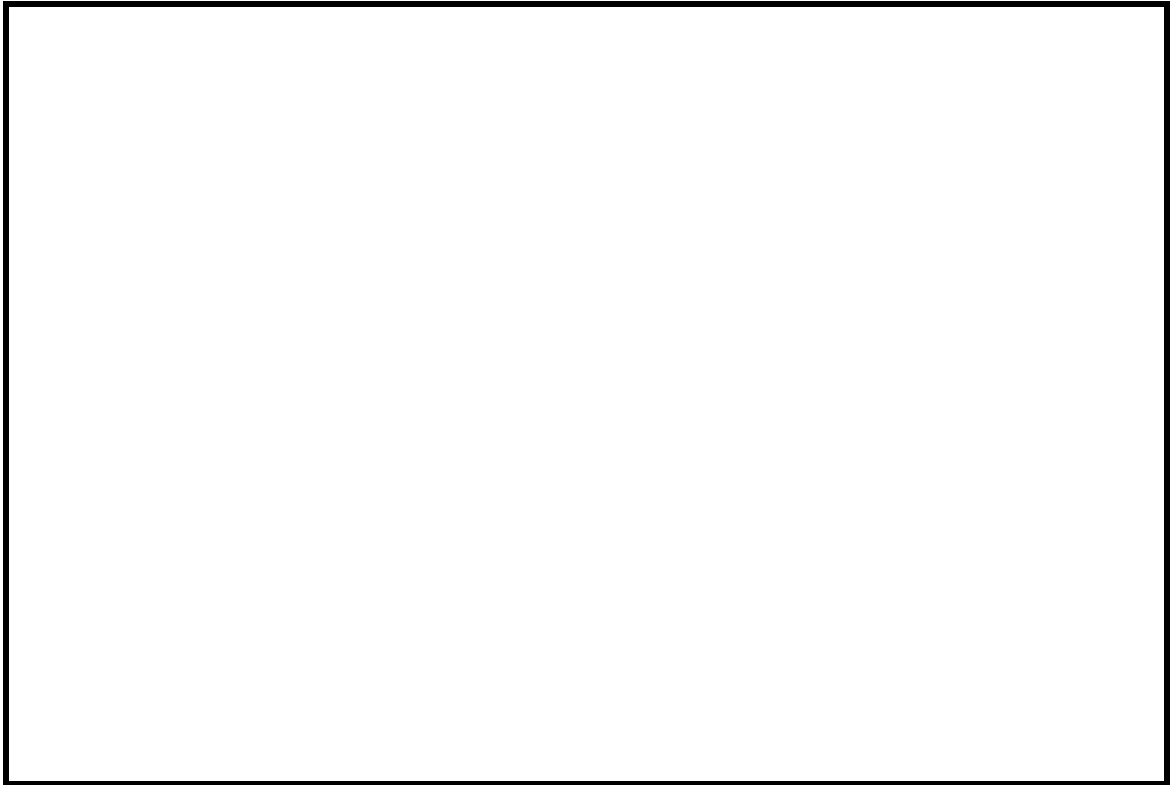
F. 6. Coberta de l'estructura u.e 15.

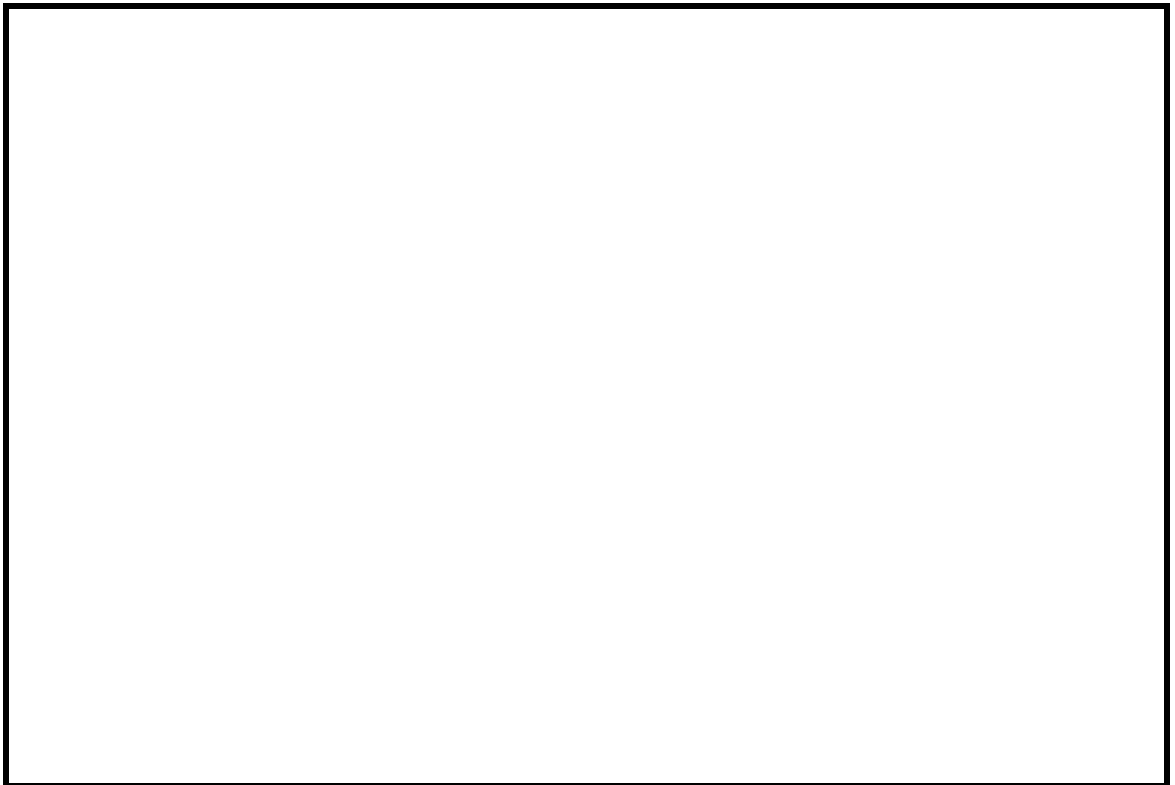
F. 7. Vista general de l'espai exterior amb un arc tapiat a la paret.

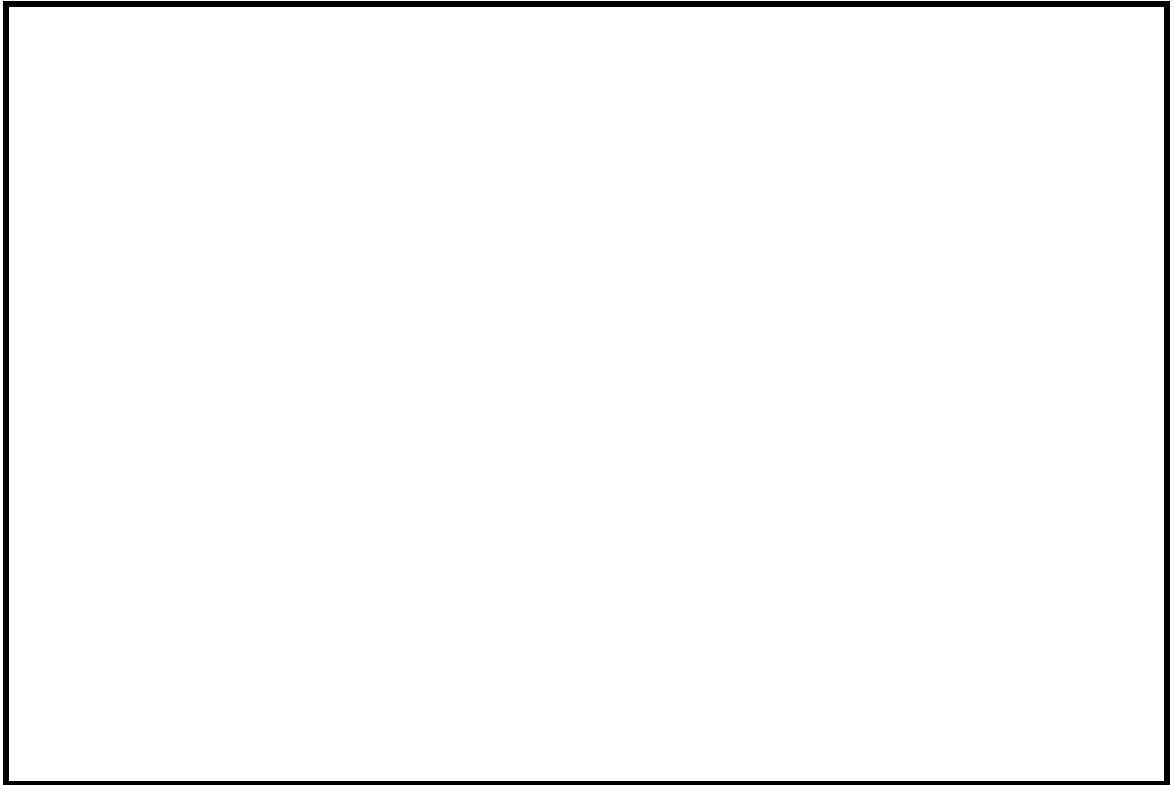
F. 8. Detall del reaprofitament d'un carreu antic treballat en un dels pilars de l'interior

F. 9. Detall dels dos arcs tapiats a la paret sud de l'espai exterior davant la Pl. l'Academia.

F. 10. Detall de la clau de volta.

F. 11. Detall de la clau de volta.

F. 18. Vista general del poble de Maials (P.A. 6. Església Parroquial de Sta. Maria, P.A. 7. Nucli Antic de Maials i P. A. 9. Castell de Maials).

MEMÒRIA DE L'EXCAVACIÓ ARQUEOLÒGICA

D'URGÈNCIA AL CONVENT DE SANT AGUSTÍ

(BARCELONA), Novembre-Desembre de 1998

Marta FÀBREGAS i ESPADALER

UE	NÚM	FRAGMENTS	CODI	FORMA	TIPOLOGIA	TÈCNICA	PASTA	OBSERVACIONS	RESTAURACIÓ	FOTOGRAFIA	DIBUIX
2		1	14003	SF	FIN						
2		1	14003	CR	FIN						
2		1	13250	SF	FIN						
2		1	60051								
UE	NÚM	FRAGMENTS	CODI	FORMA	TIPOLOGIA	TÈCNICA	PASTA	OBSERVACIONS	RESTAURACIÓ	FOTOGRAFIA	DIBUIX
1		53	14003	SF	FIN						
1	1	1	14003	PS	TES						SI
1		1	14003	VO	SET						
1		13	14003	VO	PAT						
1		3	14003	VO	GIB						
1		3	14003	NA	CAT						
1		1	14003	NA	POA						
1		5	14003	BR	CAT						
1		1	14003	AN	FIN						
1		4	14003	NA	FIN						
1		1	14003	AG	TAP						
1		2	14003	VO	BAC						
1		1	14003	NA	BAC						

UJ	NÚM	FRAGMENTS	CODI	FORMA	TIPOLOGIA	TÈCNICA	PASTA	OBSERVACIONS	RESTAURACIÓ	FOTOGRAFIA	DIBUIX
1		25	50002								
8		4	14003	SF		FIN					
8		2	14003	VO		PAT					
8		1	14003	VO		GET					
8		1	14003	PE		GET					
8		2	14003	NA		GET					
8		2	14002	SF		FIN					
8		1	14002	VO		FIN					
9		1	14003	NA		GET					
9		1	14003	VO		PAT					
9		1	14003	PE		GER					
9		1	14003	PI		ESC					
9		2	14002	NA		GET					
9		1	14002	NA		GER					
9		1	14002	VO		FIN					
9		1	14002	SF		TPT					
9		1	14102	PE		PAT		DECORACIÓ HERÀLDICA			

